BUYUK BRITANIYA DAVLATINING DIPLOMATIK PROTOKOL VA ETIKET QOIDALARI

Rabbimov Og‘abek Tolib o‘g‘li,

O‘zbekiston xalqaro islomshunoslik akademiyasi “Xalqaro munosabatlar” ta’lim yo‘nalishi 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Buyuk Britaniya davlatining diplomatik protokol va etiket qoidalari tahlil qilinadi. Diplomatik protokolning umumiy tamoyillari, rasmiy tadbirlar va marosimlar, diplomatik yozishmalar hamda uchrashuvlar, sovg‘a va minnatdorchilik etiketlari yoritilgan. Shuningdek, Buyuk Britaniyada diplomatik munosabatlarni tashkil etishda monarxiya an’analari, davlat tashriflari, rasmiy qabul marosimlari va diplomatik muloqotning o‘ziga xos jihatlari ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot natijasida diplomatik protokol qoidalarining davlatlararo munosabatlarni mustahkamlash, o‘zaro hurmatni ta’minlash va xalqaro hamkorlik samaradorligini oshirishdagi ahamiyati ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: Buyuk Britaniya, Foreign office, diplomatik protokol, diplomatik etiket, davlat tashriflari, diplomatik yozishmalar, rasmiy marosimlar, diplomatik korpus, xalqaro diplomatiya, monarxiya an’analari, diplomatik munosabatlar.

Kirish

Diplomatik protokol va etiket - bu davlatlararo muloqot va rasmiy tadbirlarda hurmat, madaniyat va tartibni ta’minlovchi qoidalar tizimi. Diplomatik protokol nafaqat rasmiy uchrashuvlarda nutq, libos yoki o‘rindiqlar tartibini belgilaydi, balki davlatlararo ishonch va hurmatni shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. Buyuk Britaniyada diplomatik protokol an’anasi asrlar davomida shakllangan bo‘lib, u hozirgi kunda nafaqat Britaniya hukumati va elchixonalarida, balki xalqaro diplomatik muhitda ham e’tibor qaratiladigan mezon hisoblanadi.

Buyuk Britaniyada diplomatiya qadimdan monarxiya tizimi bilan chambarchas bog‘liq bo‘lgan. Qirollik saroylarida rasmiy tadbirlar va davlat ziyofatlari nafaqat ichki siyosiy tartibni saqlash, balki elchilar bilan aloqalarni rivojlantirish vositasi sifatida xizmat qilgan. Masalan, XVI–XVII asrlarda elchilarni qabul qilish tartibi qat’iy belgilangan bo‘lib, rasmiy xatlar, libos kodeksi va sovg‘a almashish protokoli aniq qoidalar bilan nazorat qilingan.

Hozirgi kunda Buyuk Britaniyada diplomatik protokolning asosiy maqsadi davlat rahbarlari, elchilar va diplomatik korpus a’zolari o‘rtasida silliq va hurmatga asoslangan muloqotni ta’minlashdir. Shu bilan birga, protokol xalqaro muloqotda davlat imijini shakllantiradi va rasmiy tadbirlarda nizolar yoki tushunmovchiliklarning oldini oladi.

Diplomatik protokolning umumiy tamoyillari

Diplomatik protokol – bu davlatlararo munosabatlarda rasmiy aloqalar, uchrashuvlar, marosimlar va uchrashuvlar jarayonida amal qilinadigan qoidalar, odatlar va tartiblar majmuasidir. Diplomatik protokolning asosiy vazifasi – vakillar o‘rtasida hurmat va ishonchli muloqotni ta’minlash, tushunmovchilik va noqulay vaziyatlarning oldini olishdir. Diplomatik protokol, shuningdek, og‘ir rasmiy tadbirlarni silliq o‘tkazishga yordam beradi, tartibni saqlaydi, hamda davlatning madaniyati va qadriyatlarini aks ettiradi. Diplomatik protokol nazariyasi va amaliyoti xalqaro huquq va odatlar bilan chambarchasbog‘liq bo‘lib, u ko‘pincha Davlatlararo Protokol mezonlari, milliy tartiblar hamda rasmiy tartib-qoidalar orqali tartibga solinadi. Bu qoidalarga rioya qilinishi davlatlararo hurmatni kuchaytiradi va diplomatik jarayonlarni samarali boshqaradi.

Diplomatik jarayonda hurmat-formalizm prinsipining o‘rni juda katta. Har bir diplomatik vazifa, tadbir yoki uchrashuv oldidan aniq rasmiy tartiblar belgilanadi va ular qat’iy bajarilishi talab etiladi. Diplomatik muhitda har qanday norasmiylik

yoki beparvolik noqulayliklarga olib kelishi mumkin va bu holatlar chalkashlik hamda diplomatik protokol buzilishiga sabab bo‘lishi mumkin.

Bu tamoyil xususan manzilli so‘z, libos kodeksi, salomlashish shakli va lavozimlar tartibida belgilanadi: rasmiy uchrashuvlarda nutqni shakllantirish, to‘g‘ri salomlashish uslublari hamda lavozim nomlarini ehtirom bilan ishlatish muhim hisoblanadi. Britaniyada ingliz madaniyati va an’analari hamda rasmiy lavozim ko‘rinishlari bilan ushbu tamoyil mustahkamlangan; masalan, rasmiy tadbirlar boshlanishidan oldin lavozimlar tartibini belgilaydigan tartib tuziladi, bunda elchilar, delegatsiyalar va davlat vakillari joylashuvi oldindan aniqlanadi va shu tartibda joylashtiriladi1.

Diplomatik munosabatlarda rasmiy va norasmiy vaziyatlarni to‘g‘ri aniqlash juda muhimdir. Rasmiy vaziyatlar – davlat rahbarlari, elchilar va yuqori lavozimli vakillar o‘rtasidagi uchrashuvlar, marosimlar, davlat ziyofatlari, konsullik tadbirlari kabi jarayonlardir. Bunday tadbirlarda qat’iy rasmiy protokol qoidalari amal qiladi, ularning bajarilishi milliy hurmat hamda xalqaro ishonchni mustahkamlaydi. Norasmiy vaziyatlar esa rasmiy uchrashuvlarga qaraganda soddaroq bo‘lib, madaniy almashinuvlar, norasmiy suhbatlar, mehmondo‘stlik holatlarini o‘z ichiga oladi. Biroq aksariyat hollarda diplomatik etikaga doir qoidalarga rioya qilinadi – masalan, til va muloqot madaniyati, libos tanlovi, salomlashish shakli va odob-axloq qoidalari kabi.

Diplomat bilan rasmiy muloqot bugungi global diplomatiyada eng muhim jihatlardan biridir. Diplomatik korpusdagi vakillar – elchilar, elchilik xodimlari va konsullarning barcha faoliyati rasmiy protokol qoidalariga bo‘ysunadi.

Diplomatik protokol muloqotda til, salomlashish shakli, rasmiy chehralar, sovg‘alar almashinuvi, tashrifnomalar berish kabi mezonlarni o‘z ichiga oladi. Masalan, rasmiy uchrashuvlarda lavozimli shaxslar bir-birini “Your Excellency”,

1 https://en.wikipedia.org/wiki/Orders_of_precedence_in_the_United_Kingdom

“Sir”, “Madam” kabi rasmiy unvonlar bilan murojaat qiladi, bu esa o‘zaro hurmatni ifodalaydi. Britaniyada ham diplomatik etikada bu tarzdagi murojaatlar rasmiy uchrashuvlarda qo‘llaniladi.

Rasmiy tadbirlar va marosimlar

Rasmiy tadbirlar Buyuk Britaniyada davlat va hukumat vakillari, elchilar va diplomatik korpus vakillari ishtirok etadigan marosimlar bo‘lib, ularning tashkil etilishi qat’iy protokol qoidalariga asoslanadi. Diplomatik protokol bu tadbirlar davomida hurmat, tartib va rasmiy odobaxloqni ta’minlaydi hamda davlatlararo munosabatlarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Eng muhim rasmiy tadbirlar qatoriga davlat tashriflari, davlat ziyofatlari, parlament marosimlari hamda rasmiy muzokaralar kiradi. Bu tadbirlar nafaqat rasmiy uchrashuvlar bo‘lib qolmay, balki Britaniya davlatining tarixiy an’analari va madaniy qadriyatlari bilan chambarchas bog‘liq bo‘lgan tartibqoidalarga asoslanadi.

Davlat tashrifi – bu chet el davlat rahbari yoki hukumat boshlig‘ining Qirol tomonidan rasmiy taklif bilan Birlashgan Qirollikka tashrifi. Tashrif dasturi ko‘plab rasmiy elementlarni o‘z ichiga oladi, jumladan, rasmiy kutib olish, shonsharaf to‘dasi bilan o‘tkaziladigan marosimlar, rasmiy nutqlar, muzokaralar va rasmiy ziyofatlar. Davlat tashriflarida protokol tartibi aniq belgilangan bo‘lib, bu tartib diplomatik hurmatni aks ettiradi. Masalan, mehmon Horse Guards Parade maydonida rasmiy kutib olinadi, u yerda harbiy orkestrlar va shonsharaf guruhi mavjud. Keyin kuni davomida rasmiy uchrashuvlar, muzokaralar va kutilgan nutqlar bo‘lib o‘tadi, so‘ngra mashhur State Banquet – davlat ziyofati tashkil etiladi. Bu tashriflar Britaniyada “siprofessional diplomatiya” deb ataladigan yondashuv bilan uyushtiriladi, tadbirning har bir elementi protokol normalariga mos keladi2.

2 https://www.buckinghampalace.org.uk/en/london-buckingham/traditions/buckingham-state-visits-procession-banquet-protocol-2025

Davlat ziyofatlari davlat tashrifi doirasida yoki alohida rasmiy marosim sifatida o‘tkaziladi. Ular odatda rasmiy saroylar, masalan Buckingham Palace yoki Windsor Castle kabi joylarda bo‘lib o‘tadi. Davlat ziyofatida qatnashuvchining kiyimi ham protokol talablariga mos bo‘lishi kerak. Erkaklar ko‘pincha oq galstuk yoki tuxedo kiyadilar, ayollar esa uzun kechki liboslarni tanlaydilar. Tadbirning dasturi qat’iy tartibda tashkil etiladi: mezbon davlat rahbari rasmiy nutq qiladi, keyin tashrifchi rahbar javob nutqi bilan ishtirok etadi; minnatdorchilik so‘zlari protokolga muvofiq aytiladi. Bu marosimda stol joylashtirish tartibi, milliy bayroqlar o‘rnatilishi va nutqlar ketmaketligi kabi elementlar ham qattiq belgilangan. Bu rasmiy ziyofatlar qator davlatlararo munosabatlarni mustahkamlash uchun muhim sahna bo‘lib xizmat qiladi va o‘zbekistonlik yoki boshqa diplomatik mezbonlar uchun ham aniq protokol talablariga rioya qilish zarur.

Parlamentning rasmiy ochilishi ham Buyuk Britaniyada juda formatlangan va tarixiy an’analarga asoslangan marosimdir. Bu tadbir Birlashgan Qirollik parlamentining yangi sessiyasini ochib beradi. Qirol Buckingham Palace’dan maxsus davlat aravachasi – *state coach* orqali parlament binosiga keladi, milliy madhiya ijro etiladi va Qirolning nutqi (King’s Speech) o‘qiladi. Bu nutq hukumatning yangi parlament sessiyasida amalga oshiriladigan loyihalari haqida ma’lumot beradi va protokol doirasida juda jiddiy rasmiy muhitda o‘tiladi. Ushbu marosimda elchilar, parlament vakillari va diplomatik korpus a’zolari ishtirok etishadi hamda rasmiy tartibqoidalarga qat’iy amal qilinadi.

Rasmiy tadbirlar davomida protokol qoidalari quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

- Tashrif tartibi va mehmonlarni joylashtirish: Har bir mehmon yoki rasmiy ishtirokchi davlat lavozimi va protokol tartibiga asoslanib joylashtiriladi. Bu tartib “Order of Precedence” deb ataladi va unda shaxslarning lavozim darajasi bo‘yicha joylar belgilanadi.

- Nutq va murojaat shakllari: Rasmiy nutqlar va murojaatlar davlatlararo hurmatga mos bo‘lishi kerak. Diplomatik tadbirlarda ishtirokchilar birbiriga rasmiy unvonlar bilan murojaat qiladilar.
- Milliy bayroqlar va ramzlar: Davlatlararo tadbirlarda har ikkala mamlakatning milliy bayroqlari tartib bilan ko‘tariladi va namoyish etiladi. Bu rasmiy tadbirning ramziy qismidir.
- Media va xavfsizlik: Rasmiy tadbirlar ommaviy axborot bilan oldindan kelishilgan rejada o‘tkaziladi, xavfsizlik qatlamlari esa tartibni ta’minlaydi.

Bu protokol talablariga amal qilish rasmiy tadbirning muvaffaqiyatli o‘tishini ta’minlaydi hamda diplomatik hurmat va xalqaro aloqalar uchun muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Diplomatik yozishmalar va uchrashuvlar

Diplomatik yozishmalar va uchrashuvlar rasmiy diplomatik faoliyatning ajralmas qismidir. Buyuk Britaniyada bu jarayonlar qat’iy protokol qoidalariga asoslanadi va har bir rasmiy hujjat yoki uchrashuv ikki davlat munosabatlarini hurmat bilan boshqarish, tushunmovchiliklarni oldini olish hamda rasmiy aloqalarni mustahkamlash maqsadida amalga oshiriladi.

Diplomatik yozishmalar davlatlar o‘rtasidagi rasmiy ma’lumot almashish uslubidir. Ularda odatda rasmiy xatlar, nota va elektron pochta xabarlari kiradi. Diplomatik xatlar rasmiy til va format bo‘yicha yoziladi, ular aniq maqomni aks ettirishi kerak. Masalan, bosh davlat rahbarlari, elchixona boshliqlari yoki Tashqi ishlar vazirligi vakillari nomidan yuboriladigan rasmiy xatlar qat’iy shaklga ega bo‘lib, unda murojaat qilingan shaxsning lavozimi to‘liq ko‘rsatiladi va salomlashish hamda yakuniy iboralar qat’iy protokol talablari asosida tanlanadi. Diplomatlar uchun rasmiy xatlar tuzishda til aniq, hurmatli va maqsadga yo‘naltirilgan bo‘lishi muhimdir. Bu holat boshqa davlat vakiliga noaniqlik bo‘lmasligi uchun xizmat qiladi. Bu yondashuv diplomatik munosabatlarda hurmat va rasmiylikni ta’minlashga yordam beradi.

Buyuk Britaniya hukumati Tashqi ishlar, Hamdo‘stlik va Taraqqiyot Vazirligi (Foreign, Commonwealth & Development Office - FCDO) orqali diplomatik yozishmalarni yuritadi. FCDO - Britaniyaning diplomatik, konsullik va xalqaro hamkorlik sohasidagi rasmiy aloqalarni boshqaruvchi markaziy organ hisoblanadi, u diplomatik hujjatlarni qayta ishlash, rasmiy uchrashuvlarni muvofiqlashtirish, elchixona aloqalarini boshqarish va xalqaro munosabatlarga oid siyosatlarni amaliyotga tadbiq etadi. Shuningdek, FCDO diplomatik yozishmalar bo‘yicha rasmiy yo‘riqnomalarni ishlab chiqadi, diplomatik hujjatlar orqali aloqa jarayonining samarali bo‘lishini ta’minlaydi3.

Rasmiy uchrashuvlar tashkil etishda ham protokol qoidalari asosiy ahamiyatga ega. Uchrashuvlar oldidan marosim tartibi belgilanadi, qatnashchilarning lavozim darajasi aniqlanadi va shu tartib bo‘yicha yo‘l xaritasi ishlab chiqiladi. Misol uchun, Buyuk Britaniyaning O‘zbekiston bilan diplomatik uchrashuvlari davomida qatnashuvchi har bir shaxsning lavozimi va kirish tartibi oldindan belgilanadi, rasmiy kun tartibi tuziladi hamda ishtirokchilarga yuboriladi. Bunday rasmiy uchrashuvlar ko‘pincha savdo, siyosat, xavfsizlik yoki ta’lim sohalaridagi hamkorlikni muhokama qilish uchun tashkil etiladi. Masalan, 2025yil may oyida London shahrida O‘zbekiston va Buyuk Britaniya tashqi ishlar vazirlari o‘rtasida hamkorlik dasturi imzolangan uchrashuvda ikki davlat o‘rtasidagi savdo, investitsiyalar va madaniy aloqalar kelgusi yillarga belgilandi4.

Diplomatik yozishmalar turi ichida ko‘plab rasmiy shakllar mavjud. Rasmiy maktublar davlatlararo rasmiy munosabatlar uchun eng keng qo‘llaniladigan hujjat turi bo‘lib, unda ma’lumotlar aniq va to‘liq yetkaziladi. Bundan tashqari notalar ham mavjud bo‘lib, ular odatda tashrif, vazifa yoki elchixona ishlaridagi o‘zgarishlar haqida ma’lumot beradi va diplomatik muhitda qat’iy

3 https://www.gov.uk/government/organisations/foreign-commonwealth-development-office

4 https://gov.uz/oz/news/view/55684

formatda tuziladi. Xalqaro protokol ekspertlari yozishmalarning rasmiy shaklini saqlashni tavsiya qiladi, chunki bu diplomatlar o‘rtasida noto‘g‘ri tushunish yoki chalkashlik paydo bo‘lishining oldini oladi.

Elektron pochta yozishmalari ham hozirgi kunda diplomatik aloqalarda keng qo‘llaniladi, ammo elektron xatlar ham rasmiy til bilan yozilishi lozim. Diplomatik elektron xatlarda salomlashish iborasi, mavzu aniq ko‘rsatilgan bo‘lishi, keyingi harakatlar va kontakt ma’lumotlari to‘liq bo‘lishi kerak. Diplomatik elektron yozishmalarda hurmatli iboralar teztez ishlatiladi, chunki bu rasmiy aloqalarning odobaxloq aspektini saqlashga yordam beradi (masalan, “Dear His Excellency”, “Yours sincerely” kabi). Diplomatlar uchun elektron aloqa odatda tezkor va qulay vosita bo‘lib xizmat qiladi, lekin rasmiy xatlar asosiy hujjat sifatida muhim ahamiyatga ega.

Diplomatik uchrashuv belgilangandan so‘ng, bugungi kunda protokol bo‘yicha jamiyatda eng ko‘p uchraydigan holatlardan biri rasmiy bayonotlar va kommunikatsiyalarni rejalashtirishdir. Rasmiy uchrashuvlarda qatnashadigan har bir shaxsga kun tartibi oldindan yuboriladi hamda uchrashuvning maqsadi, muhokama qilinadigan savollar va har bir tomonning kutilayotgan natijalari ko‘rsatib o‘tiladi. Uchrashuv davomida davlatlararo qarorlar yoki kelishuvlar bo‘lsa, protsess yakunida rasmiy bayonot yoki pressreliz e’lon qilinadi, u diplomatik aloqalarning keyingi bosqichiga asos bo‘ladi.

Diplomatik yozishmalarni rasmiy bosqichga olib chiqishning yana bir muhim elementi - bu rasmiy hujjatlarni topshirish marosimi. Masalan, yangi tayinlangan elchi Britaniya Qirolligining Bosh Vaziri yoki Qirol nomidan “Letter of Credence” (diplomatik tasdiq xati) ni topshiradi. Bu xat elchining o‘z vazifasini qonuniy boshlashini ko‘rsatadi va shaxsiy marosim orqali rasmiylashtiriladi.

Sovg‘a va minnatdorchilik etiketlari

Sovg‘a berish va minnatdorchilik bildirish diplomatik aloqalarda hurmat, mehribonlik hamda madaniy o‘zaro tushunishni ifodalovchi muhim element

hisoblanadi. Buyuk Britaniyada, davlatlararo rasmiy uchrashuvlar va protokol tadbirlarida sovg‘alar rasmiy, samarali va qaramaqarshilik tug‘dirmaydigan tarzda tanlanadi hamda topshiriladi. Diplomatik sovg‘a qonuniy, hurmatli va madaniyat bayon etuvchi rasmiy hadya bo‘lishi kerak. Davlatlararo rasmiy sovg‘alar, odatda, ikki davlat o‘rtasidagi diplomatik munosabatlarni mustahkamlash uchun taqdim etiladi. Sovg‘a mezbon davlatga tashrif davomida rasmiy uchrashuvlar, davlat ziyofatlari yoki boshqa protokol tadbirlarda topshiriladi. Bunday sovg‘aning mazmuni odatda mehmon davlatning madaniyati, tarixiy artefaktlari, xalq san’ati mahsulotlari yoki rasmiy tadbir kontekstiga mos bo‘lgan ob’yektlar bo‘ladi. Diplomatik sovg‘alar davlatlararo hurmatni ifodalaydi va ularni tanlashda ekskluziv, shaxsiy bo‘lmagan va siyosiy kontekstdan xoli bo‘lishi talab qilinadi.

Buyuk Britaniyada elchixona yoki rasmiy delegatsiya sovg‘a topshirganda, bu jarayon qattiq protokolga asoslanadi: sovg‘a oldindan paketlanadi, tegishli lavozimli shaxslar tomonidan rasmiy salomlashishdan so‘ng taqdim etiladi va odatda rasmiy nutq yoki minnatdorchilik bilan izohlanadi. Sovg‘alar qog‘ozga o‘ralgan, diplomatik paketga joylashtirilgan holda beriladi va ularning qiymati xususida bahs bo‘lmasligi uchun juda ko‘pincha rasmiy mezonlarga mos tanlanadi.

Buyuk Britaniyada sovg‘a madaniyati ham rasmiy tadbirlar bilan chambarchas bog‘liq. Masalan, Qirolning davlat ziyofatlarida yoki davlat tashriflarida mezbon davlat rahbari va tashrifchi rahbar o‘rtasida ramziy sovg‘alar almashiladi, bu ikki tomonlama aloqalarni mustahkamlash ramzi hisoblanadi. Sovg‘a shuningdek rasmiy musobaqalar, ijtimoiy tadbirlar yoki ikki davlat hamkorligi kontekstida topshirilishi mumkin. Ushbu jarayonlarda sovg‘aning ahamiyati nafaqat obyektda, balki odobaxloq, hurmat va protokol me’yorlariga rioya qilishda ham

namoyon bo‘ladi (masalan, davlat ziyofatlari vaqtida ham sovg‘alar almashilishi mumkin)5.

Diplomatik xizmat xodimlari, jumladan Buyuk Britaniyada faoliyat yuritadiganlar, umumiy xizmat kodeksiga ko‘ra, o‘z lavozimlari bilan bog‘liq holda shaxsiy foyda yoki katta qiymatli sovg‘alarni qabul qilishdan tiyilishlari kerak. Bu qonuniy oddiy odobaxloq talablari bilan bir qatorda, korruptsiya va shaxsiy manfaat to‘qnashuvining oldini olish uchun ham muhimdir. Masalan, Britaniya diplomatik xizmatining ichki qoidalarida sovg‘alar qiymati yoki shaxsiy foyda keltirishi mumkin bo‘lgan holatlar bo‘yicha aniq cheklovlar va hisobot jarayonlari belgilangan.

Xulosa. Buyuk Britaniyada diplomatik protokol va etiket qoidalari davlatlararo munosabatlarda hurmat, tartib va rasmiylikni ta’minlaydigan muhim tizim hisoblanadi. Ushbu qoidalar rasmiy tadbirlar, diplomatik yozishmalar, uchrashuvlar va sovg‘a etiketini qamrab olib, xalqaro aloqalarning samarali tashkil etilishiga xizmat qiladi. Diplomatik protokolga rioya qilish davlat imijini mustahkamlash va xalqaro munosabatlarda o‘zaro ishonchni rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar va manbaalar ro‘yxati:

1. Buckingham Palace. *State Visits: Ceremonial Processions, Banquets, and Etiquette*.

https://www.buckinghampalace.org.uk/en/london-buckingham/traditions/buckingham-state-visits-procession-banquet-protocol-2025

2. Royal.uk. *State Visits and Diplomacy*.

https://www.royal.uk/what-is-a-state-visit

3. Civil Service Commission. *Diplomatic Service Code and Gift Regulations*.

5 https://www.royal.uk/sites/default/files/media-packs/gifts_policy_2003.pdf

https://civilservicecommission.independent.gov.uk/wp-content/uploads/2019/03/03a_diplomatic.pdf

4. Gov.uk. *Foreign, Commonwealth & Development Office – Diplomatic Protocol*.

https://www.gov.uk/government/organisations/foreign-commonwealth-development-office

5. Wikipedia. *Orders of Precedence in the United Kingdom*

https://en.wikipedia.org/wiki/Orders_of_precedence_in_the_United_Kingdom